

הוספה
מיוחדת

עמ' כג

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרכא
ערש"ק פרשת ויגש ה'תשע"ח

נשות השבטים ו'הכנענית' אשת שמעון

סוד הירידה למצרים - בירור הניצוצות

ב' גדרים במלכות משיח - מלך ונשיא

נפילת הרוח - מתחבולות היצר

אור
החסידות

פתח דבר

בעז"ה.

לקראת שבת קודש פרשת ויגש, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרכא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

בין נשות השבטים ל"הכנענית" אשת שמעון

מנלן שלא נשאו השבטים נשים מאומות אחרות? / מה מיוחד בשאול בן שמעון שנקרא "בן הכנענית" – הרי לדעת ר"נ כולם היו בני כנעניות? / ביאור לשון "בן הכנענית" לשיטת ר"י ולשיטת ר"נ
(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 228 ואילך והנסמן שם)

ט. פנינים עיונים וביאורים קצרים.....

מהיכן יודעים על גבורת השבטים? / דיבור - לשון קשה

י. יינה של תורה.....

'בירור הניצוצות' – סוד הירידה למצרים

מטרת ירידת בית יעקב מצרימה – "בירור הניצוצות" / זמנה של גלות מצרים – רק כשהביא יוסף לשם את כל ה"ניצוצות" / לכל אחד יש ניצוצות קדושה השייכים לנשמתו ועליו לבררם
(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 823 ואילך)

יד. פנינים דרוש ואגדה.....

תפלה בלחש דווקא / הכח שנותן יוסף בימי רעב רוחני

טו. חידושי סוגיות.....

ב' גדרים במלכות משיח, מלך ונשיא

יקדים קושיית הרש"ש בסוגיא דסנהדרין גבי דוד ומשיח לעת"ל, וסיק דהשקו"ט הוא אם מלכות משיח תהא כעין מלכות דוד או באופן אחר, ומסקנת הש"ס דתרווייהו איתנהו ב' / יבאר ב' הגדרים ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים, ועפ"ז יתרץ קושיית הרש"ש
(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 206 ואילך)

יט. תורת חיים.....

מחייה

יִאמְרוּ יוֹסֵף אֵל אָחָיו וְגִשׁוּ נָא אֵלַי אִמֶּר, עֲכֹשִׁיו אֲחִי נִכְלָמִים, קֵרָא לֵהֶם בִּלְשׁוֹן רַכָּה וּתְחַנּוּנִים
(ריגש מה, ד. רש"י)

כא. דרכי החסידות.....

נפילת הרוח – מתחבולות היצר

אֵל תַּעֲצָבוּ (ריגש מה, ה)

כג. הוספה - שיחות קודש.....

כלל ישראל ור' ישראל

לקט דברות קודש על גודל הנחיצות לדאוג לכל איש פרטי מישראל ולא רק על "כלל ישראל"

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

בין נשות השבטים ל"הכנענית" אשת שמעון

מנלן שלא נשאו השבטים נשים מאומות אחרות? / מה מיוחד בשאול בן שמעון שנקרא "בן הכנענית" – הרי לדעת ר"נ כולם היו בני כנעניות? / ביאור לשון "בן הכנענית" לשיטת ר"י ולשיטת ר"נ

בפרשתנו מונה הכתוב את ה"שבעים נפש" שירדו מארץ כנען לארץ מצרים, ובנוגע לשבט שמעון נאמר: "ובני שמעון, ימואל וימין ואהר ויכין וצחר, ושאול בן הכנענית" (מו, י).

והנה, כבר הביא רש"י בפירושו בפ' וישב (לו, לה) מחלוקת בין רבי יהודה ורבי נחמ"י: לרבי יהודה נולדו לשבטים אחיות ואותן נשאו לנשים, ואילו לרבי נחמ"י כלותיו של יעקב "כנעניות היו".

ובכמה מפרשים (ראה רמב"ן וישב שם, שפ"ח שם ועוד) פירשו בדעת ר"נ שאין הכוונה לכנעניות ממש, אלא להנשים מאומות אחרות שבאו לארץ כנען משאר ארצות – אך מלשון רש"י משמע שכונתו לבנות כנען ממש, כדמוכח גם מדבריו בפ' ויחי (ג, יג) לגבי נשיאת ארונו של יעקב, שצוה יעקב שלא ישתפו בזה נכדיו – בני השבטים – בגלל "שהם מבנות כנען".

ונמצא, שלשיטת רש"י לא נשאו השבטים נשים מאומות אחרות כלל [וראיתו פשוטה: בנוגע ליצחק וליעקב מסופר בתורה באריכות כיצד שָׁחָו במיוחד להביא להם נשים ממקום אחר, ונמצא שלא היו בארץ כנען באותו זמן נשים מאומות אחרות], ובהכרח איפוא לומר אחד מהשניים: או שהיו להן אחיות שאותן נשאו (דעת רבי יהודה), או שלקחו מבנות הארץ, בנות כנען (דעת רבי נחמ"י).

אמנם לפי זה קשה מה מיוחד בשאל בן שמעון שמייחסו הכתוב בתור "בן הכנענית" – הרי (לדעת רבי נחמ"י) כולם היו בניו של כנעניות! [ואם לרבי יהודה, שנשאו את אחיותיהם כי לא רצו לשאת מבנות כנען – איך נאמר ששמעון כן נשא כנענית?].

ב. והנה, רש"י על אתר מוציא את "הכנענית" מפשרו, וז"ל:

"בן הכנענית - בן דינה שנבעלה לכנעני; כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה".

וכבר מצינו כעין זה בפ' וישב, ששם מסופר (לה, ב) על יהודה שלקח לאשה "בת איש כנעני ושמו שוע", ורש"י שם מפרש: "כנעני - תגרא".

וביארנו המפרשים, שבשני המקומות הוציא רש"י את ה"כנעני" מפשרו – מאותו הטעם: כיון שאברהם ויצחק הקפידו שלא יקחו בניהם מבנות כנען, לא מסתבר שיהודה ושמעון יעברו על זה, ולכן ביהודה מפרש רש"י שאבי' של אשתו הי' "כנעני" במובן של "תגרא" (סוחר) ולא כנעני ממש, ובשמעון הוא מפרש שאשתו "הכנענית" היא דינה.

והטעם שרש"י אינו מפרש גם באשת שמעון ש"הכנענית" פירושו "תגרית" – כמו שפירש בפ' וישב לגבי יהודה – נראה פשוט (ראה גם מהרש"ל ובאר היטב על רש"י):

כאשר הכתוב מונה את כל בני השבטים, הוא מזכיר רק את שם האב, ולא שם האם. ואף בבני שמעון גופא – ברוב בניו לא נזכר שם אמם, אלא רק שם אביהם שמעון. ומעתה יש לשאול, למה בשאל מזכיר הכתוב גם את שם אמו, ואינו מסתפק בשם אביו?

וכדי ליישב זה מחדש רש"י ש"בן הכנענית" פירושו "בן דינה" – ומעתה מבואר למה מזכיר הכתוב בשאל גם את שם אמו, להודיע שהוא מיוחס ליעקב ככפליים: גם דרך אביו שמעון וגם דרך אמו דינה.

[וואף שגם שאר בני השבטים היו (אליבא דרבי יהודה) מיוחסים ליעקב גם דרך אמם, שהרי השבטים נשאו את אחיותיהם לנשים – לא הוצרך הכתוב להדגיש זאת כיון שזה שווה בכולם ואין בזה חידוש מיוחד, ודוקא בשאל מזכיר שהוא נולד מדינה שנזכרה בפירוש בכתוב כמה פעמים. ובזה מדויק גם לשון "הכנענית" – בה"א הידיעה, כי ידועה היא וכו'].

ג. והנה, בכמה מפרשים כתבו שדברי רש"י הנ"ל – לגבי הנשים של יהודה ושמעון, ש"כנעני" האמור בהם אינו כפשרו – נכונים הם (לא רק לפי שיטת רבי יהודה, שבני יעקב נשאו בדרך כלל את אחיותיהם ולא רצו לישא מבנות הארץ, אלא) גם לפי שיטת רבי נחמ"י, שכל נשי השבטים היו כנעניות ממש.

והנה, בנוגע לאשתו של יהודה אפשר לקיים דבריהם, שגם לפי רבי נחמ"י הכוונה ב"בת איש כנעני" היא ל"תגרא" (סוחר). כי אף שלרבי נחמ"י לא נמנעו השבטים

מלישא כנעניות, עדיין אפשר לומר שחותנו של יהודה הי' (גם כנעני כפשוטו וגם) "כנעני" במובן ש' פוחר. וכן משמע מזה שהכתוב שם מאריך "בת איש כנעני ושמו שוע" – ואינו אומר בקיצור: "אשה כנענית" – שיש כאן כוונה לייחס את האשה על שם אבי' שהי' מפורסם בתור סוחר חשוב (ראה גם נחלת יעקב ובאר בשדה בפ' וישב שם);

אך בענינו, אשתו של שמעון, לא מסתבר כלל לומר שדברי רש"י – ש"הכנענית" היא דינה בת יעקב – מתאימים לשיטת רבי נחמי', כי איפכא מסתברא:

בשלמא לדעת רבי יהודה, שכל האמהות של בני השבטים היו מבנות יעקב, אפשר לומר שבהשוואה אליהן נחשבת דינה כ"כנענית", בגלל שהיא היחידה מביניהן ש"נבעלה לכנעני";

אך לפי רבי נחמי', שכל האמהות של בני השבטים היו מבנות כנען, איך יתכן שבכל אלו שהיו בני כנעניות ממש – לא נזכר בהם כלל היחוס לכנען, ודוקא כאשר מדובר על בתו ש' יעקב – יכנה הכתוב את בנה בשם "בן הכנענית" (רק משום ש"נבעלה לכנעני" באונס)? ...!

ונראה איפוא פשוט, שכל דברי רש"י כאן הם לדעת רבי יהודה (שהשבטים נמנעו מלישא כנעניות), ואילו לרבי נחמי' הכוונה ב"כנענית" הוא פשוטו כמשמעו.

[וכן מבואר מתוך דברי רש"י בפ' ויחי הנ"ל – אליבא דרבי נחמי' – שיעקב לא רצה שנכדיו ישתתפו בנשיאת ארונו בגלל היותם "מבנות כנען", ולא הוציא את שלה בן יהודה ושאוול בן שמעון מן הכלל, כי לשיטתו גם הם היו "מבנות כנען"].

אך מעתה הדרא קושיא לדוכתא, למה פירט הכתוב רק בשאוול שהוא "בן הכנענית" – הרי כל האמהות של בני השבטים היו כנעניות, ומה פשר הדגשה זו באמו של שאול דוקא?!

ד. ויש לומר:

שם "כנען" קאי באופן כללי על כל שבעת האומות שהיו ב"ארץ כנען" [שלכן גם שכם שבעל את דינה נקרא ברש"י כאן בשם "כנעני", אף שהכתוב מכנה אותו (וישלח לד, ב) "שכם בן חמור החווי"], אמנם בפרטות יש לכל אומה מהן שם מיוחד: חוי, פרזי, אמורי וכו', ורק אחת מהן נקראת בשם "כנעני". וכפי שמבאר רש"י (בא יג, ה): "כולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני";

ומסתבר לומר, שאותם שנקראו "כנענים" בפרט היו נחשבים לעיקר יותר משאר אומות, שלכן דוקא הם נקראים בשם זה המיוחד לארץ כולה.

ובכן, שאר נשי השבטים היו ממש האומות שבכלל "כנען", אבל לא מהאומה "כנעני" גופא; ואילו אשתו זו של שמעון – אם שאול – היתה מיוחדת בכך שהיא היתה

"כנענית" לגמרי, מאותה אומה פרטית שהיא העיקר בכנען, ומפאת חשיבות זו נקבע שם זה בתוך שמו של בנה שהיו קוראים לו תמיד "שאול בן הכנענית", אף במקום וענין שאין צורך בזה וכו'.

והוא בדוגמת מה שכתב רש"י לגבי אחת מבנות ישמעאל, שהכתוב קורא לה "בשמת בת ישמעאל אחות נביות", ורש"י מפרש: "על שם שהוא (נביות) השיאה לו משמת ישמעאל נקראת על שמו", והיינו שתואר זה ד"אחות נביות" נקבע בשמה של בשמת וכן היו קוראים לה תמיד (ראה לקו"ש ח"ה ע' 168), ודו"ק.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מהיכן יודעים על גבורת השבטים?

ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים

ומקצה אחיו – אותם שלא ככל משה שמותם כשבירכם, אבל שמות הגבורים ככל, וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה, ולגד אמר ברוך מרחיב גר, ולנפתלי אמר נפתלי, ולדן אמר דן, וכן לזבולון, וכן לאשר (מז, ב. רש"י)

הקשה הרש"ש (בפירושו לב"ר פצ"ה, ד) שלכאורה סדר השבטים בפירוש רש"י כאן אינו "עולה יפה", שאינו כסדרן בברכת משה, וגם לא כסדר תולדות!

ויש לבאר שסדר הזכרת השבטים כאן הוא לפי הסדר שמדת הגבורה של שבטים אלו מפורשת בכתובים:

יהודה בא לראשונה, מאחר שגבורתו ידועה ביותר במקרא, ובעיקר בסיפור עם יוסף ובנימין, שבה אמר ליוסף "אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך" (פרש"י ר"פ יגש). לאחריו בא גד – שגבורת בני גד מפורשת בפ' מטות (לב, יז ובפרש"י) שהם אלו שהתמנו להיות חלוצים בראש מלחמות ישראל מאחר שגבורים היו. אך מכיון שמדובר על גבורת בני גד ולא עליו עצמו, לכן בא לאחריו יהודה.

לאחריו בא נפתלי – שגבורתם ידועה ממלחמת סיסרא, שניהלו "עשרת אלפים איש מבני נפתלי" (שופטים ד, ו) את המלחמה ונצחו (הובא בפרש"י ויחי מט, כא); לאחר מכן בא דן – שגם בהם מוצאים בכתובים גבורה מיוחדת, "דן גור ארזי", שהי' סמוך לספר ונלחם מלחמות ונצח (ראה רש"י ברכה לג, כב), אך נזכר אחרי נפתלי, אף שנמשל ל"ארזי", כי במלחמת סיסרא עמד דן לברוח, משא"כ נפתלי כמפורש בשופטים.

ומסיים "וכן לזבולון וכן לאשר" (בלי להעתיק את לשונות הכתובים עצמם) – כי בהם אין ראוי בכתובים לגבורתם המיוחדת, ויודעים על גבורתם

מהיותם דומים ליהודה, גד, נפתלי ודן בכך שנכללו שמותיהם.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 391 ואילך)

דיבור – לשון קשה

ויגש אליו יהודה ויאמר גו' דיבר נא עבדך גו' ואל יחר אפך בעבדך

ואל יחר אפך – מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות (מד, יח. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מדוע כותב רש"י דזה ש"דיבר אליו קשות" ילפינן "מכאן" – מ"ואל יחר אפך", הרי אפשר ללמוד זה מהנאמר קודם "דיבר נא עבדך", שפירש רש"י בכ"מ (תשא לב, ז. שמיני י, יט. ועוד) ש"דיבור" משמעו לשון קשה? ויש לומר הביאור בזה:

הטעם לזה שדיבור משמעו לשון קשה הוא מפני ש"דיבור" הוא גם מלשון "ידבר עמים" (תהלים מז, ד), "דבר אחד לדור", והיינו שדיבור מובנו שליטה וממשלה בתוקף. ולכן כאשר משתמשים בלשון דיבור ולא "אמירה" הרי פירושו דיבור עם תוכן של ממשלה – דיבור השולט על השומע.

ולפי זה, גם אם אינו מדבר דברים תקיפים אלא בלשון רכה ותחנונים, הרי אם שלט הדיבור על השומע ופעל עליו שינוי החלטתו, הרי דבריו בשם "דיבור" יקראו, מאחר שבדיבורו שלט על השומע.

והוא הוא מה שבא רש"י לפרש כאן, שדווקא "מכאן" – "ואל יחר אפך" – ילפינן ש"דיבר אליו קשות" ולא מ"דיבר נא עבדך", מאחר שגם אם דיבר יהודה רכות ובתחנונים, הרי אם הי' פועל על יוסף לשנות דעתו הי' אפשר לקרוא דיבורים אלו בשם "דיבר" – מלשון שליטה, ואין ראוי מלשון "דיבר" לחוד שדיבר "קשות". אך "מכאן" אתה למד שדיבר אליו קשות, והיו אלו דיבורים המעוררים "חרון אף".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 213 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

'בירור הניצוצות' – סוד הירידה למצרים

מטרת ירידת בית יעקב מצרימה – "בירור הניצוצות" / זמנה של גלות מצרים – רק כשהביא יוסף לשם את כל ה"ניצוצות" / לכל אחד יש ניצוצות קדושה השייכים לנשמתו ועליו לבררם

גזירה גזר השי"ת בבכרית בין הבתרים, והודיע לאברהם "ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" (לך טו, יג), ושעתה של הבטחה זו באה בעת אשר התוודע יוסף אל אחיו, וציווים למסור ליעקב "שמיני אלקים לאדון לכל מצרים, רדה אלי אל תעמוד" (פרשתנו מה, ט).

והנה, תכלית ירידת בני ישראל מצרימה, הי' עניין השכר וה"רכוש גדול" (לך טו, יד) שיעלו עמו בניו מן הגלות. וזהו עניין ציווי השי"ת לשאול מן המצריים "כלי כסף וכלי זהב", בכדי שיצאו ממצרים עם רכוש גדול. ועד כדי הקפיד השי"ת על קיום הבטחה זו, שאמר למשה "בבקשה ממך, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם" (בא יא, ב ובפרש"י).

ובזה מובן גם מה שהטעים יוסף את דבריו אל יעקב "רדה אלי אל תעמוד" – בכך ש"שמיני אלקים לאדון לכל מצרים":

כל עוד לא הי' יוסף אדון על מצרים, לא הי' טעם בירידת בית יעקב מצרימה, שהלא אין שם רכוש גדול בכדי לעלות עמו מן הגלות. אבל מכיוון שנתן השי"ת את יוסף לאדון על מצרים, והוא קיבץ לשם בשני הרעב את "כל כסף וזהב שבעולם" (פסחים קיט, א), הנה כשרה השעה לכך שתתקיים הודעת השי"ת "גר יהי' זרעך . . ועבדום וענו אותם", יחד עם ההבטחה ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", וממילא – "רדה אלי אל תעמוד".

אבל יש לתמוה על חשיבותו ונחיצותו של ה"רכוש גדול" תמיהה גדולה:

פשוט וברור לכל בר דעת, אשר כדאי לוותר על כל כסף וזהב שבעולם, והעיקר לצאת מן הגלות והשבי שעה אחת קודם. ואמנם כך השיבו בני ישראל על הציווי "וישאלו... כלי כסף וכלי זהב": "אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהי' חבוש בבית האסורים, והיו אומרים בני אדם, מוציאים אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם, בבקשה מכס הוציאוני היום ואיני מבקש כלום" (ברכות ט, ב).

ואם כן, היאך עיכב השי"ת את בני ישראל בשביל קיום "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", והלא היו מוותרים על כך בנפש חפצה, והעיקר לצאת מיד ממצרים. וביותר תמוה מה שתולה השי"ת את חשיבות הרכוש גדול בכך ש"לא יאמר אותו צדיק אברהם" וכו', והלא בוודאי הי' אברהם אבינו מוותר על הבטחת הרכוש גדול, בכדי שיצאו בניו מן הגלות שעה אחת קודם.

מטרת ירידת בית יעקב מצרימה – "בירור הניצוצות"

כל דבר גשמי שבעולם (בהבא לקמן ראה כתר שם טוב סי' ריח. ועוד) יש בו "ניצוץ" קדוש, שהוא החיות האלקית המחיי' ומהווה אותו בכל רגע ורגע. ועבודתם של בני ישראל בעולם, היא להשתמש בדברים הגשמיים לשם שמיים ולצרכי קדושה ומצוות. וכאשר ייעודו של החפץ הגשמי הופך להיות עניין של קדושה, הרי החיות האלקית שבו היא בגלוי. וזהו עניין "בירור הניצוצות" – שבוררים את ענייני הקדושה ומשיבים אותם לשרשם.

וזהו סוד מה ש"התורה חסה על ממונם של ישראל" (ר"ה כז, א), כי בממונו של יהודי יש ניצוצות קדושה שעליו מוטל לבררם ולהעלותם, על ידי שישתמש ברכוש ובממון לשם שמים, ואם יאבד ח"ו רכוש זה ישארו הניצוצות בגלותם. ועל כן חזר יעקב אף על "פכים קטנים" (רש"י וישלח לב, כה), כי גם בפכים קטנים אלו, ששוים מועט, יש ניצוצות קדושה הממתינים ומצפים לגאולתם.

ועבודת "בירור הניצוצות", היא העומדת וגם ניצבה בגזירת ברית בין הבתרים, שתכלית ומטרת ירידת בית יעקב מצרימה, היא בכדי שיבררו בני ישראל את ניצוצות הקדושה שנפלו במקום הנחות ביותר, בגלות מרה וחשוכה בערוות הארץ.

וזהו תוכן הבטחת השי"ת "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" – שהרכוש גדול הוא עניין ניצוצות הקדושה שצריכים בני ישראל לגלות בענייני הגשמיות של מצרים ולגאלם משם, ועם רכוש רוחני זה יצאו ויעלו מגלותם. ולשלימות עבודה זו עליהם לאסוף מאת המצרים את כל רכושם וזהבם, בכדי להעלות ולברר את הניצוצות שנפלו באותם "כלי כסף וכלי זהב ושמלות".

זמנה של גלות מצרים – רק כשהביא יוסף לשם את כל ה"ניצוצות"

ומעתה יובן היטב מה שהמתין השי"ת מקיום גזירת "גר יהי זרעך" עד שנעשה יוסף למושל על מצרים:

מכיוון שתכלית גלות מצרים היא לברר את ניצוצות הקדושה אשר שם, הנה יש להמתין ולחכות עד שיהי' יוסף שליט על מצרים, ויביא שמה את "כל כסף וזהב שבעולם" (פסחים ק"ט, א) עם כל הניצוצות אשר בהם, ורק אז יהי' אפשר להתחיל בעבודת הברורים, אשר סופה היא העלאת כל ניצוצות הקדושה ממצרים.

ומובן גם אשר בשום אופן אי אפשר לוותר על קיום ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ואפילו אם צריך לשם כך להתעכב במצרים בגלות ובשבי' עוד משך זמן, כי זהו כל עניינה ותכליתה של גלות מצרים – בירור הניצוצות שבעניינים הגשמיים, ומבלעדי ה"רכוש גדול" לא תגיע עבודת בני ישראל בגלותם לתכליתה.

אמנם, עדיין טעון הדבר ביאור:

אמנם מסוד עניין בירור הניצוצות שבמצרים, עולה ומתבאר חשיבותו העצומה של ה"רכוש גדול", שהוא המשלים את עבודת בני ישראל בגלותם. אך לכאורה עדיין אין לו לאברהם לטעון "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", שהלא כל עניין העלאת ה"רכוש גדול" היא רק לטובת ניצוצות הקדושה השרויים בגלות, אבל אין בזה תועלת לבני ישראל עצמם?

לכל אחד יש ניצוצות קדושה השייכים לנשמתו ועליו לבררם

וליישוב תמיהה זו, יש להוסיף ביאור ועומק נוסף בעניין בירור הניצוצות:

אמרו חז"ל "אין אדם נוגע במוכן לחברו" (יומא לה, ב), והיינו שאין האדם יכול להרוויח את הרכוש שנועד מן השמים לזולתו. והסיבה הרוחנית לכך היא, שכל נשמה יש לה ניצוצות השייכים וקשורים אלי', ועלי' מוטל לבררם ולהעלותם. ואין אדם יכול להשיג את הרכוש ה"מוכן לחברו", כי הכוונה העליונה היא שחברו דווקא יברר את הניצוצות שבאותו הרכוש.

וכאשר הכוונה העליונה מפגישה את האדם באותם הניצוצות והוא אינו מבררם ח"ו, הרי לא זו בלבד שהניצוץ נותר בגלותו בדבר הגשמי והנחות, אלא גם נשמת היהודי נמצאת עמו באותה גלות, כי היהודי וניצוצות הקדושה השייכים אליו המה קשורים בקשר בל ינתק.

ובזה יובן היטב מה שהי' אברהם צריך לטעון "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים

בהם", כי העלאת הניצוצות ממצרים חשובה ונחוצה לשלמות נשמתם של בני ישראל, ואם היו יוצאים ממצרים בלי ה"רכוש גדול", היו גם נשמות בני ישראל נותרות בגלות עם הניצוצות השייכים אליהן.

והנה, מאחר וגלות מצרים היא שרש לכל הגליות (ראה ויקרא רבה פי"ג, ה), הרי כן הם הדברים גם בנוגע לגלותנו זו האחרונה, שאין היא רק עונש על חטאי בני ישראל, אלא גם עתה התכלית היא לעסוק בבירור ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים.

וזאת צריך האדם לידע בנפשו, אשר מוכרח ומחויב הוא לעסוק במלאכת בירור הניצוצות, על ידי ניצול העניינים הגשמיים לשם שמים ולעבודת הבורא, ודבר זה אינו נוגע רק אל גאולת הניצוצות, אלא גם אל נשמתו שהיא קשורה וכרוכה בגורלם של הניצוצות השייכים אליו. וכאשר יחוש האדם שבירור הניצוצות שייך לשלמות נשמתו, הרי יקל עליו להתעסק ביתר מרץ ועוז במלאכה זו, עד שישלימו בני ישראל את העלאת הניצוצות כולם, ויצאו מן הגלות ב"רכוש גדול" במהרה בימינו.

פנינים

דרוש ואגדה

בא לידי ביטוי גודל הביטול של תפילת העמידה, שאין נרגשת מציאות האדם עצמו, עד שהוא עצמו אינו שומע את קול תפילתו.

(ניפ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 192 ואילך)

הכח שנותן יוסף בימי רעב רוחני

ויבֹכֶה יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל

בית אביו

(כז, יב)

על הפסוק "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף" (תהלים פ, ב) פירש רש"י "כל ישראל נקראים על שם יוסף לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי הרעב". ולכאורה צריך ביאור, וכי משום שלומן קצר פרנס יוסף את ישראל ייקראו ישראל תמיד על שמו?

ויש לומר הביאור בזה (בהבא לקמן ראה תו"ח ויחי

קה, ב ואילך. לקו"ש ח"ג ע' 831 ואילך. ועוד):

כל דבר גשמי הקורה למטה הוא תוצאה מהקורה עם מקור הדבר הרוחני. וכן הוא בנרד"י, דזה שפרנס יוסף את ישראל בימי הרעב הגשמי הוא כתוצאה מזה שהוא המשפיע לישראל פרנסתם הרוחנית בימי "רעב" רוחני.

דהנה, ייחודו של יוסף לגבי שאר השבטים הי' בזה ששאר השבטים היו רועי צאן ומופרשים מעניי העולם, בכדי שלא יכללו מעבודת ה'. משא"כ יוסף הי' בגלות, ושלט בכל ארץ מצרים וניהל אותה בכל עניני, שזוהי טרדה גדולה ועצומה ביותר. ואעפ"כ, לא נתקוהו כל טרדות אלו מעבודת השי"ת אלא גם בעת עסקו בעניני ארץ מצרים נשאר בתכלית הדביקות לאלקות.

וזהו מה שכל ישראל נקראים על שם יוסף, כי גם עתה, "בימי רעב" רוחני, כאשר בני ישראל נמצאים בגלות, הרי הכח להשאר דבוק להקב"ה גם במצב חשוך כזה - נמשך ובא מיוסף, שמשפיע לכל ישראל את עניניו ותכונותיו הרוחניים.

(ניפ לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 252 ואילך)

תפלה בלחש דיוקא

ברין תפלה בלחש איתא בזהר פרשתנו (רי, א): "לא אצטריך ל' לבר נש למשמע קלי' בצלותי' אלא לצלאל בלחש בההוא קלא דלא אשתמע . . וסימניך והקל נשמע, קל בלא וא"ו נשמע, דא היא צלותא דהיא בחשאי . . כד אתעביד גו רעותא וכוונה ותקונא כדקא יאות".

וכתבו מפרשים (של"ה רנ, סע"א, ועוד), שהגם שלהלכה נפסק בשו"ע (ארי"ח סי' קא ס"ב) שבעת תפילת העמידה "משמיע לאזניו בלחש", הרי מדברי הזהר נראה, שלא רק שאין להשמיע קולו לאחרים אלא "אפילו הוא עצמו לא ישמע קולו".

ויש לבאר הטעם לחילוק זה:

ידוע שבתפלה ישנם ב' ענינים: א. בקשת צרכיו, כפשטות הדבר. ב. עבודה שבלב, כמו שלמדו חז"ל מ"ולעברו בכל לבבכם", "איוו היא עבודה שהיא בלב . . זו תפלה" (תענית בתחלתה).

ועפ"ז יש לבאר שגדר השמעת קול בתפילה

תלוי בב' ענינים אלו:

את"ל שצריך ענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הרי אדם המבקש צרכיו מאת המלך, בקשתו היא ע"י דיבור. ועל כן צריך להשמיע לאזניו מילות התפלה, דאעפ"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם, מ"מ, מצד האדם המתפלל, צריכה להיות בקשתו כמו שמבקשים ממלך בשר ודם, בדיבור דוקא. אך את"ל שצריך ענין התפלה הוא העבודה שבלב, הכוונה והמחשבה, הרי הדיבור הוא היפך הכוונה העמוקה והרגש פנימי דהלב.

והנה ע"פ פנימיות התורה עיקר ענין התפלה בכלל הוא הכוונה ומחשבת הלב, ותפילת העמידה היא תכלית הדביקות שבתפילה גופא. וזהו התוכן הפנימי במה שבתפילת העמידה האדם הוא "כעומד לפני המלך" (ראה ברכות לג, רע"א), שאין זה רק תיאור מצב המתפלל, אלא זה גופא הוא תוכן ענין התפלה, שהאדם עומד לפני המלך בביטול מוחלט.

וזהו הטעם לשיטת הזהר שהתפלה לא תהי' נשמעת אפילו לאזני המתפלל, כי דוקא בזה

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

ב' גדרים במלכות משיח - מלך ונשיא

יקדים קושיית הרש"ש בסוגיא דסנהדרין גבי דוד ומשיח לעת"ל, ויסיק דהשקו"ט הוא אם מלכות משיח תהא כעין מלכות דוד או באופן אחר, ומסקנת הש"ס דתרווייהו איתנהו בי' / יבאר ב' הגדרים ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים, ועפ"ז יתרץ קושיית הרש"ש

לעולם" היינו דאא"פ לומר דדוד אחר יהי' לעתיד, והוא מלך המשיח, כי נאמר דדוד המלך עצמו יהי' נשיא לעולם, וזה צ"ע דהא בפשטות גם "דוד" הנזכר כאן י"ל דלא קאי על דוד המלך גופי' כ"א על מלך המשיח (עיי' במפרשי הכתוב), ובלאה"כ על כרחך דאין דוד המלך בעצמו משיח שיהי' "נשיא להם לעולם", שהרי תחילת פעולת משיח תהי' קודם הגאולה כפסק הרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד, ובודאי קודם תחיית המתים.

ובנצח ישראל להמהר"ל ספ"מ פי' הקושיא באו"א, דר"ל דודאי תרי קראי במשיח קאי, אלא ש"ודוד עבדי נשיא" משמע ש"לא יהי' המשיח מלך, רק נשיא בלבד, וכיון דיליף מן ואת דוד מלכם א"כ יהי' מלך". וביאור זה צ"ע כי א"כ הו"ל

גרסינן בסנהדרין צח: "א"ר יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר [שעתיד למלוך עליהם. רש"י] שנאמר ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר אלא אקים. א"ל רב פפא לאבבי והכתיב [בהפטרות פרשתנו] ודוד עבדי נשיא להם לעולם, [ומשני] כגון קיסר ופלגי קיסר". ובפרש"י: "כגון קיסר ופלגי קיסר - מלך ושני לו, כן דוד החדש מלך כדכתיב ודוד מלכם אשר אקים, ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך", והק' הרש"ש דהא בכתוב שלפני "נשיא להם" [בהפטרותנו] מפורש נמי "ועבדי דוד מלך עליהם".

והנראה בזה בהקדים דלכאור' כוונת הקושיא "והכתיב ודוד עבדי נשיא להם

להקשות הסתירה (אם נשיא נקרא או מלך) בין כתובי הפטרתנו גופא, כנ"ל מהרש"ש דלעיל מיני' נקרא דוד מלך].

ויובן בהקדים ביאור המסקנא שימלכו שניהם, דוד ומשיח, ודוד ישמש פלגי קיסר, וזה צריך הסבר יותר [נעיין בראב"ד הל' מלכים ספ"א], למה יצטרך מלך המשיח ל"שני לו", משנה למלך, שלא מצינו שיוזכר כן אצל מלכי בית דוד, ולא מצאנו גדר כזה בהלכות מלך, שיהי' תוקף מיוחד דמשנה למלך יתר על שאר שרי המלך וכיו"ב. גם יש לדקדק קצת בלשון שבחר הש"ס כאן "כגון קיסר ופלגי קיסר". ועיי' תוס' ע"ז י: דשורש שם קיסר הוא ע"ש מלך רומי אחד "שמתה אמו בלדתה ונבקעת בטנה ומצאוהו חי . . . ונקרא קיסר בלשון רומי והוא לשון כרות בעברי' [היינו לידה באופן ד"יוצא דופן]" ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר", ונמצא ששם זה הי' מיוחד למלכי רומי (ועיי' רש"י ברכות נו ע"א). ולמה לא אמר הש"ס הכא בלשון הקודש וכלישנא דקרא בכ"מ "מלך ומשנה למלך" (וראה לשון הערוך ערך קסר).

ואו"י יש לחדש בכל זה, דבאמת אין כוונת הש"ס כפשוטו שיהיו אז ב' אנשים נפרדים שניהגו את ישראל, וגם לפי דברי הגמרא ודאי ידעינן כבר דמ"ש "ודוד עבדי נשיא להם" קאי על משיח ולא דוד המלך, כי גם משיח נקרא בשם "דוד" כנ"ל, אלא הכוונה שבמלכות מלך המשיח עצמה יהיו ב' גדרי מלוכה ותפקיד, "קיסר ופלגי קיסר", כמשי"ת.

ומעתה יש לפרש כל מהלך הש"ס באו"א, דמש"כ "עתיד הקב"ה להעמיד

להם דוד אחר כו' והכתיב ודוד עבדי נשיא להם", הכי קאמר: מהא דאמרינן דעתיד הקב"ה להקים "דוד אחר", משמע, שבגדר מלכות מלך המשיח יהי' חידוש עיקרי לגבי מלכי בית דוד (ואפילו לגבי דוד המלך עצמו), ולכן נקרא "דוד אחר", כי בענין זה אינו דומה לדוד הראשון (עיי' חדא"ג למהר"ל כאן), וע"ז מקשה "והכתיב ודוד עבדי נשיא להם", הרי שגם לעת"ל דומה מלך המשיח לדוד הראשון, ולכן נקרא על שמו. וע"ז מתרץ "כגון קיסר ופלגי קיסר", דבמלך המשיח תהיינה ב' המעלות ד"קיסר ופלגי קיסר", דמצד החידוש שבמלכותו לגבי דוד נקרא "קיסר" (והוא "דוד אחר"), ומצד מעלתו בתור "מלך מבית דוד" נקרא "פלגי קיסר".

והסברת הענין, דהנה, בהגדרת תפקידו ופעולתו של מלך המשיח מצינו שהגדיר הרמב"ם ב' ענינים: (א) "יכוף כל ישראל" לילך בדרך התורה והמצוה, "ילחם מלחמות ה'", יבנה בית המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' - הל' מלכים ספ"א [וכן אחר "שתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו" (שם פי"ב ה"ג)], וזהו ענינו של מלך ישראל בכלל, וכמ"ש הרמב"ם שם ספ"ד שכל מלך "תהי' מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות". (ב) "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול כו' ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה' ויבואו כל

הל' יסודי התורה רפ"ט שתורה הזאת "אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת".

ומה ינעם לפ"ז רמז לשון הגמרא "קיסר ופלגי קיסר". שהרי הובא לעיל מדברי התוס' דשם "קיסר" הוא "לשון כרות בעברי" ומורה על לידה באופן של חידוש ד"יוצא דופן", ומעתה זהו הרמז בכך שמשיח נקרא בשם "קיסר" – מלך שנוולד באופן של "יוצא דופן", שלא כפי הטבע שהטביע הקב"ה סדר של לידה (דרך הרחם), להורות שענין הא' שבמלכותו של מלך המשיח (פעולתו בעולם) תהי' באופן של חידוש, שלא כפי טבע העולם, "יוצא דופן" למעלותא (משא"כ הענין השני שבו, אין בו חידוש (כ"כ), ומצד זה הוא רק בגדר "פלגי קיסר").

ומעתה יתבארו היטב ב' הכתובים שבהפטרטנו, "ועבדי דוד מלך עליהם . . ודוד עבדי נשיא להם", ויבואר לשון רש"י דלעיל. דהנה, מצינו בלשון חכמים, שראש הסנהדרין "הוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו" (ל' הרמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג), ועד"ז יש לומר בלשון מקרא, שזה שמשיח נקרא "נשיא" הוא לפי שהוא "ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'", והיינו דקאי בענין השני שנזכר לעיל, "פלגי קיסר", שבו אין כ"כ חידוש על מה שהי' לפניו. ונמצא, דשני התוארים "מלך" ו"נשיא", הם שני הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" שיהיו במלך המשיח. וזהו שנאמר "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", דאע"פ שגדלה מעלת המלך על מעלת הנשיא (כהחילוק בין קיסר ופלגי קיסר), מ"מ אין הנשיאות בטלה לגבי מעלת המלכות, ונשארת היא לעולם.

הגוים לשומעו כו" ועל ידו "תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'" – הל' תשובה פ"ט ה"ב. ומזה מובן דהייעוד "באותו הזמן כו' יהי' עסק כל העולם . . לדעת את ה' בלבד . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו' מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ל' הרמב"ם הל' מלכים ספ"ב), יהי' על ידי מלך המשיח, שהוא "ילמד כל העם".

ויש חילוק עיקרי בין שני ענינים הנ"ל, כי פעולתו של מלך המשיח בענין הא', הנהגת המלכות שלו, היא בדרך חידוש, שלא ע"פ טבע. כי על ידו יהי' חידוש עיקרי בכל העולם כולו, וכמבואר בארוכה ברמב"ם הל' מלכים ספ"א שם ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", ש"יחזור כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישחיתו" (שם רפ"ב), עד ש"באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" (שם ספ"ב). כלומר, אע"פ שפסק הרמב"ם (שם רפ"ב) שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם" ולא "יהי' שם חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג", מ"מ, זהו שלא יתבטלו חוקי טבע הבריאה, אבל מובן שזה שכל העולם כולו יעבוד את ה' ביחד ולא תהיינה מלחמות כו' ועסקם יהי' לדעת את ה' בלבד, ה"ז חידוש בהנהגת העולם, שלא מצינו כזאת מעולם. משא"כ השפעתו בתור זה ש"ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'", אף שנכלל בזה גם "דברים הסתומים כו'", מ"מ אין זה חידוש ממש, כי בתורה אי אפשר להיות חידוש (אמיתי), כפסק הרמב"ם

כבפסוק הקודם גבי ענין המלכות – "ועבדי דוד מלך עליהם", כי בלשון "ועבדי דוד" ההדגשה היא על "עבדי" (אלא שה"עבד" נקרא בשם "דוד"), וזה שייך גבי מלוכה שהיא מעלה הבאה בו (לא מפני שהוא "דוד", אלא) להיותו "עבדי"; ודוקא במעלת הנשיאות נאמר "ודוד עבדי", היינו שעיקר ההדגשה היא שנקרא דוד (אלא שאח"כ מוסיף הכתוב דוד זה עבדי הוא), כי מעלה זו שבו מתייחסת לדוד. ודו"ק.

ועפ"ז יש ליישב קושיית הרש"ש, כי שני הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" (מלך ונשיא) יהיו באותו אדם, מלך המשיח; אלא שהפסוק הא' קאי במעלת המשיח בתור "קיסר", "מלך" (ובזה אינו מתייחס לדוד המלך כנ"ל), והכתוב "ודוד עבדי נשיא להם" קאי במעלתו בתור "פלגי קיסר", "כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך" – שהיא המעלה שבה מתייחס לדוד, והוא מדויק דוקא בל' הכתוב האמור גבי מעלת הנשיאות, "ודוד עבדי נשיא", דלא

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

מחילה

סליחתו של הנפגע ועקירת הטינה מן הלב ממשיכות מחילה וסליחה מלמעלה

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גִּשּׁוּ נָא אֵלַי

ראה אותם נסוגים לאחור, אמר, עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים

להתנהג עם חבריו במדות חסד וחובה יתרה מודעת לו לסבול ממנו עד קצה האחרון ולא לבעוס ח"ו, וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא אדרבה - לגמול לחייבים טובות, כמ"ש בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו

(ויגש מה, ד. רש"י. תניא ספרי)

לשרש ולעקור כל טינא בלב ח"ו וח"ו

על פי הוראות רז"ל הידועות בהנוגע לזה שעל ידו נגרם תקלה לחבירו, ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק סימן כ"ה, הרי גם אלו הנעלבים, עליהם לקבל על עצמם זהירות והידור במצות ה', ופשיטא לשרש ולעקור כל טינא בלב ח"ו וח"ו, וכמ"ש בפרשת שבוע זה (האזינו לג, ה), אשר כש"יחד שבטי ישראל" - מביאים ל"התאסף ראשי עם", ופועלים אשר - "ויהי בישורון מלך", וכמבואר בלקו"ת גודל המעלה כשבני ישראל הם בבחינת ישורון.

(אגרות קודש חט"ז עמ' ח)

ימחל לזולת, והקב"ה ימחל גם לו

זה מזמן שהגיעו אלי ידיעות על דבר מה שקרה בינו ובין . . שי', וכפי ששמעתי הנה בקשו אצלו מחילה וסליחה, וכנראה אשר לא נענה להם.

והנה אם כנה שמועה זו, הרי בודאי למותר לעוררו על דין תורתנו תורת חיים, בהנוגע

לאיש הנעלב כשמבקשים אצלו מחילה על העלבון, ועאכו"כ המובא בזה בכ"מ בתורת החסידות, ועאכו"כ כשנמצאים אנו בימי חדש אלול שהוא חדש חשבון הנפש של כל השנה שעברה, אשר כשעושים חשבון מההנהגה במחשבה דיבור ומעשה שלו במשך החדשים שעברו, ובכל זה מבקש ממלך מלכי המלכים הקב"ה שימחול ויסלח ויכפר על כל זה ולא ישאר ח"ו שום רושם, ולא עוד אלא שבלשון אגרת התשובה לרבנו הזקן רפ"ב "יתרצה לו לראות פני המלך כו'", שמוכן מעצמו פעולת הבקשה כשמתנהג באופן הפכי לגמרי, ובהנוגע לעלבון מבשר ודם מאדם כערכו כו' וכו', ואין להאריך בדבר הפשוט ומוכן, ועיין גם כן אגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"ה. ואפשר שהשמועה הנ"ל אינה נכונה, ואחכה לבשורות טובות בחזור בכל אופן.

(אגרות קודש ח"א עמ' שעב-ג)

לעשות עצמו כמי שאינו שם לב לכך

...במה שכתב אודות פירוד הלבבות מצד פלוני בן פלוני, רואים במוחש שבכגון דא מצליחים כשאינן משימים לב לזה, היינו כשעושה עצמו כמי שלא הבחין בכך, אשר על ידי זה סוף-סוף מתקיים כמים הפנים לפנים.

ויהי רצון שיהי' זה בקרוב וכשיתרבה השלום תתרבה ג"כ ברכת השי"ת והצלחתו, וכפסק המשנה (עוקצין ג, יב) "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום".

(אגרות קודש ח"ב עמ' סה-ו)

לשפר את היחס לטובה מכפי שהיה קודם המאורע

במענה למכתבו . . בו כותב אודות השקן"ט שהי' לו עם . . שי'.

והנה מובן שמצער ריחוק בין ישראל לחבירו, אף שמאידך גיסא מובנת ההתרגשות שלו לאחר שהנ"ל דבר דברים מוזרים. אבל כנראה שהנ"ל הורגל בסביבה וכו', וכתוב בתנאי (פי"ד כ, ב. פמ"ד סג, ב) שהרגל נעשה טבע (שני עכ"פ). אבל כיון שסוף סוף ככתבו הרי בקש מחילה ורוצה להתקרב ותיכף על אתר, צריכה להיות ההתנהגות באופן שלא רק שסו"ס יבוא לזה שיהי' כמו שהי' לפני השקן"ט, אלא שעוד בהוספה על דרך המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט'.

ובאיזה אופן לבוא לידי כך, אם על ידי הפסק הקישור לזמן או באופן אחר – בזה צריך להתייעץ עם אנ"ש המכירים הנ"ל ויכולים לשער באיזה דרך יפעלו יותר.

(אגרות קודש ח"ב עמ' רכד)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

נפילת הרוח – מתחבולות היצר

שלילת העצבות אשר מקורה רע ומביאה לכל מיני רע; בין עצבות למרירות ועל הצורך להיות בשמחה בעבודת ה'

אל תַּעֲצֹבו

(ויגש מה, ה)

רבותינו הקדושים דנו את העצבות בדין ארבע מיתות

תודה לא-ל אשר הנתוח עלה יפה ונתרפא, והשי"ת יחזק את בריאותו ויארץ ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים שיוכל לשקוד בעבודתו הפורי' בלימוד ברכים והתעסקותו בעניני דרכי החסידים והחזקת הישיבות אשר הוא זכות גדול.

ועתה הנה שמוע שמעתי אשר הוא דואג ועצב ומפני זה אינו מביט על בריאותו והנהגתו באכילה ושת' ושינה. כמובן אשר זה מפריע גם עבודתו בהרצת תורה והחזקת עוסקי בעבודה ולומדי תורה.

והנה נודע לכל לומדי תורת החסידות כי כללות ענין הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה אשר לא לבד שצריכים להתרחק ממנה כי אם צריכים לעקרה משרשה ומקורה להיותה אסקופה נדרסת לכל מיני רע.

רז"ל אמרו כך הוא אומנתו של היצר הרע, הנפש הבהמית שבאדם הוא אומן גדול, ואומנתו הוא אשר בא לכל אדם ואדם באופנים שונים, לקטנים אמצעים וגדולים לכל אחד ואחד לפי ערכו.

לפעמים בא הנה"ב עטוף בטלית שאינו שלו, בדמותו של היצר טוב, מזכיר את האדם עניניו [הלא טובים], מוכיחו ומייסרו, ומייעצו ללמוד בספרי מוסר ומאיים עליו, וכל כוונתו להשפיל את האדם ולהטרידו מעבודתו בהענינים אשר האדם עושה.

וזהו כל כוונתו של היצה"ר להטריד את האדם ולבלבלו מלהתעסק בענינים טובים,

וכאשר רואה אשר אי אפשר לו רק באופן כזה של ענין של יראת שמים, הנה מתלבש בלבוש זה בכדי להפיק זממו הרע, דמהאי טעמא נקרא אומן, אשר ענין פתוייו והסתותיו עושה באומנות כזו אשר בעת שהוא מוכיח ומייסר על איזה דבר שהוא לא טוב או רע, אי אפשר להכיר פרצופו האמיתי אשר זהו היצה"ר.

לכן גזרו אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע אומר, אשר הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה ואסרוה באיסור גמור ומוחלט ודנוהו בדין ארבע מיתות, לגרשה מנחלת חסידים ולעקר אחרי' אשר לא תשאר ממנה גם ריח דריח רע המביא הפסד רב.

שש ושמח ומוסיף אומץ בעבודתו

אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע באהבתם הגדולה לכל ישראל בכלל ולעדת החסידים בפרט, אשר על הדרכתם וחינוכם מסרו נפשם הקדושה להיות כי כל אחד ואחד הי' להם כבבת עינם ממש, הרי כל פרט בטבעי בני אדם גם היותר קל הי' להם כקורת בית הבד להתענין בו לטהרו ולזככו מכל סיג ופסולת וליפותו ביופי אחר יופי במעלת טבעי בני אדם על פי התורה והמצוה.

והנה בענין הדאגה ממילי דשמיא הנה מצינו בזה תורה שלמה ומסודרה באופן הנהגת מרירות מזמן לזמן בזמנים מיוחדים הקבועים והמסוגלים לזה.

אז גם אז הנה גדלה האזהרה וההוראה מאבותנו רבותנו הקדושים זי"ע המזהירים לקצר בזה, אשר מכל זה מובן גודל ההיזק אשר סם מרפא זה יכול להביא, כדוגמת סם מרפא חזק מאד אשר כמה טפות ממנו הוא מרפא, ואם יוסיפו איזה טפות הוא מסוכן, וכן הוא בענין המרירות אשר רק כשהוא במדה ובמשקל הוא מרפא.

ידוע דמרירות גורם שמחה, דאחר אשר התמרמר בנפשו על אותו הענין שנזכר בו והתחרט עליו בחרטה גמורה הוא שש ושמח ומוסיף אומץ בעבודתו, ועשה טוב, אשר בזה הנה לא זו [בלבד] שמתכפר לו עונו אשר חטא ואשם אלא ה' אור לו באור תורה ומצוה.

ועתה הנה ישים אל לבו להתבונן הדק היטיב בכל האמור בזה, ויתבונן בגודל זכות לימוד התורה ברכים שזה בכלל מזכי הרבים, ובגודל ענין החזקת עובדי ה' ולומדי תורה אשר אין לו שיעור כלל בגובה רום מעלתם ויתבונן גודל ההיזק בהעדר העובדות הנ"ל ע"י הפרעת העצבות הבאה מטעם היצה"ר, ויגביר דעתו וכח ביתו להיות המוח שליט על הלב, ויגרש את עצבותו ויתנהג בסדר נכון באכילה ושת' ושינה, ואם דרוש יקח הסמי מרפא אשר נותנים לו הרופאים, ולכל לראש יהי' בשמחה וטוב לבב וישוב לאיתנו בחיזוק כחותיו אשר השי"ת יחזקהו ביתר שאת ועז ושוב ישוב לצבא עבודתו בהרצת תורה ברכים והחזקת עובדי ה' ולומדי תורה, ויראה רוב נחת בבני ביתו יחיו.

לקט מתוך דברות קודש

בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הונחו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

כלל ישראל ור' ישראל

גם אם תפקידו העיקרי הוא להיות ה"נשיא" במשפחה, בחוג, בעיר ובמדינה שלו, ביחד עם זה מוטל עליו חוב קדוש להתעסק גם עם עניינים פרטיים של אנשים פרטיים / צריך לדאוג לאיש פרטי, גדי אחד, שכאשר רואה שנחסר מעדרו, עליו לחקור ולדרוש היכן נמצא, ולמה ברח, ואיך יוכל להחזירו ולמלא צרכיו הרוחניים והגשמיים גם יחד

עבור כלל ישראל, כדי להתעסק עם יהודי אחד בתור איש פרטי, בנוגע לצרכיו הגשמיים או הרוחניים, וזאת - לא בגלל שהוא המדריך שלו, אלא מצד "ואהבת לרעך כמוך", שלכן מיצר בצרת רעהו, ומרגיש שחסר לו!

הנהגה כזו - חושב הוא - שייכת לאיש פרטי, שכשם שחושב על עצמו בתור פרט, מוטל עליו החיוב לחשוב ולדאוג לעוד יהודי פרטי; אבל מי שעוסק בצרכי הכלל, ועד שהוא ה"נשיא" בחוג מסוים, בעיר והמדינה, ש"הנשיא הוא הכלל" (פרש"י חוקת כא, כא) - עליו להתעסק בצרכי הכלל.

גם "נשיא" צריך להתעסק עם עניינים ואנשים פרטיים

ולדוגמא: התפקיד שלו - לספק מן, מים וענני הכבוד בכללות; אבל להתאים

גם מי שבדרגא וחוג שלו הוא במעמד ומצב של "נשיא", כמו כל בעל במשפחתו, כלשון הכתוב (אסתר א, כב): "כל איש שורר בביתו", ועד"ז באופן רחב יותר: מנהיג בעדתו, רב בקהילה, בעיר או במדינה וכו' - אין לו לשכוח שיש אצלו גם העבודה של "איש פרטי".

והענין בזה - שיש מקום לחשוש שמצד הטירדא בענייני הכלל, שוכחים על ענייני הפרט. ובלשון הידוע - שמצד ההתעסקות בלהט בנוגע ל"כלל ישראל", שוכחים על "ר' ישראל" - יהודי אחד פרטי; וכתוצאה מזה - "מדה כנגד מדה" - שוכח על עצמו!...

טענתו היא, שכיון שיש לו תפקיד נעלה וגדול, להדריך את המשפחה שלו, הקהילה שלו, העיר והמדינה כו' - איך יכולים לדרוש ממנו ליטול מזמנו, שקדוש

תלמוד תורה (ועד"ז בנוגע לקיום המצוות שרובן שייכות לכאור"א) - להתעסק גם עם ענינים פרטיים של אנשים פרטיים, כמו החוב שנוגע לכללות ירידת נשמתו בעלמא דין להיות מנהיג ומדריך רוחני של רבים מישראל.

ומצינו זאת גם בנוגע למשה רבינו:

הבחינה וההוכחה לכך שמשה ראוי להיות רועה ישראל (נוסף על מ"ש "ומשה הי' רועה", ש"הי' מתקן לכן" (שמות ג, א. שמור"ר פ"ב, ד)) מאופן הנהגתו כשהי' רועה צאן יתרו - לא היתה רק מזה ש"הי' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה" (שמור"ר שם, ב); הבחינה האחרונה היתה מזה ש"ברח ממנו גדי (אחד) ורץ אחריו. . הרכיבו על כתיפו וכו'".

ולכאורה: מדוע לא מספיקה הבחינה הכללית שהעמיד את הקטנים לחוד, הזקנים לחוד והבחורים לחוד?

אך הענין בזה - שזוהי דאגה עבור הכלל, ולכן עדיין אין הוכחה שזהו "רועה נאמן", "רעיא מהימנא"; הבחינה האחרונה היא - כשיש גדי אחד שבורח, והוא מניח את כל העדר ורץ אחריו, ואז יודעים ש"משה הי' רועה".

לא לשכוח על ר' ישראל...

וזהו גם תוכן הדברים האמורים לעיל - באותיות אחרות - שגם מי שהוא נשיא ומנהיג בחוג שלו, שייכת אליו אותה

זאת לכל אחד לפי ענינו - מהפחותים שבהם, שעליהם נאמר "טחנו בריחים או דכו במדוכה" (בהעלותך יא, ח), ועד לאלו שקיבלו את המן ללא טירחא, ועד לאלו ש"ירדו להם. . אבנים טובות ומרגליות עם המן" (כדאיחא בגמרא במסכת יומא (עה, א)) - אין זה התפקיד שלו; די בכך שעל ידו יורד המן לכלל ישראל, ואח"כ ילך כל אחד וילקט את ה"עומר" שלו.

ועד"ז בנוגע למים מבארה של מרים - שהוא מכין להם את באר המים, ולאחרי כן "כל נשיא ונשיא. . נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין. . ובאין לפני חניית כל שבט ושבט" (פרש"י חוקת כא, ב).

ועד"ז בנוגע לענני הכבוד, שהיו מגהצים בגדיהם ומגינים עליהם מנחשים ועקרבנים (פרש"י בהעלותך יו"ד, לד. עקב ח, ד) - שהוא מעמיד זאת בכללות;

אבל להתבונן בצערו של איש פרטי מישראל - אין זה ענינו; הוא ה"נשיא" בישראל, או מ"חסידי חב"ד", שמונחים בענינים שכליים, ואין לו עסק עם ענינים שלמטה מעשרה טפחים, ועאכו"כ שאין לו עסק עם ג' טפחים ש"כלבוד דמי" (ברכות כה, ב. ועוד), כמו קרקע, שאין למטה מזה.

ועל זה אומרים לו. . יכול אמנם להיות שהוא אכן צודק שתפקידו העיקרי הוא להיות ה"נשיא" במשפחה, בחוג, בעיר ובמדינה שלו, אבל, ביחד עם זה, מוטל עליו חוב קדוש כמו על כל איש פרטי - שענינם הוא לקבוע עתים לתורה כל חד וחד לפום שיעורא דילי, כמבואר בהל'

גוי" (משלי יד, לד), שנתינת הצדקה מממונו פועלת רוממות בנותן הצדקה, וכדברי רבינו הזקן (תורה אור בראשית א, ב) שנתינת הצדקה פועלת זיכרון במוח ולב, ש"נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", וכפי שמבאר הצ"צ שאין זה בדרך גוזמא כו' - הנה כן הוא גם בנדו"ד, שעבודה זו שמתעסק עם איש פרטי, תועיל ותפעל שתהי' לו הצלחה רבה ומופלגה בעבודה הכללית בתור מנהיג בחוגו, בעירו ובמדינתו, ועד - אלף פעמים ככה.

וזכות הרבים מסייעתו, והולך ומוסיף ואור, ועד שע"י "ברכים היו עמדי" ה"ה פועל הענין ד"פדה בשלום נפשי" - פדיית האיש פרטי, ופדיית דוד מלך ישראל, ש"דוד עבדי נשיא להם לעולם", בביאת משיח צדקו בקרוב ממש.

(י"ב תמוז תשל"א)

הוראה שנאמרה לכאו"א - לאו דוקא סוגים נעלים, שהרי הקב"ה נתן התורה ומצוותי' לכל אחד מישראל, כולל גם כל הגרים כהלכה עד סוף כל הדורות (כדאיתא בפרדר"א שגם נשמותיהם עמדו במעמד הר סיני) - לדאוג לאיש פרטי, גדי אחד, שכאשר רואה שנחסר מעדרו, עליו לחקור ולדרוש היכן נמצא, ולמה ברח, ואיך יוכל להחזירו ולמלא צרכיו הרוחניים והגשמיים גם יחד...

וזוהי ההוראה לכל מי שהוא נשיא בחוגו - שכשם שדואג ל"כסף ישראל" (כיון שמינוהו על זה), הנה ביחד עם זה צריך לדאוג ל"ר' ישראל", ליהודי מסויים בתור איש פרטי, בנוגע לצרכיו הפרטיים; ולעשות זאת באופן של "עבודה", מתוך יגיעה ושינוי הרגילות כו', וגם באופן של אור וחיות.

וע"ד המבואר בענין "צדקה תרומם

לא לדאוג לטובת הכלל בלבד, אלא "בורר לכל אחד חלק הגון"

בספר במדבר, לאחר פרשת גבולות הארץ, אומר הכתוב: "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ". מפרש על כך רש"י: "אשר ינחלו לכם - בשבילכם. כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהם עושין יהיה עשוי כאילו עשאוהו שלוחים וכו'".

מדברי רש"י ישנה הוראה נפלאה בנוגע לעניינו של "נשיא" - כולל "נשיא" (האמיתי של) משפחה (ראש המשפחה), מוסד, קהלה וכו' :

נשיא אמיתי אינו רק דואג לטובת הצבור והכלל, אלא הוא "בורר לכל אחד ואחד חלק הגון", הנשיא "מכניס" את עצמו במצבו של איש פרטי זה, מעריך תכונותיו וכו', ובורר חלק שהוא הגון אליו, היינו לא רק מה שהוא "הגון" בכלל, אלא שהוא הגון בשבילו.

וכן הוא גם כאשר נשיא אמיתי מטיל על אדם תפקיד מיוחד, אין זה רק בשביל טובת הכלל (כדי שימולא התפקיד שהטיל הקב"ה על כלל מסויים זה), אלא זוהי גם טובתו הפרטית.

וכן הוא גם בעבודת הפצת היהדות וחיזוק היהדות:

יכול אדם לטעון, הלא טוב לו להסגר בד' אמות של תורה ותפלה כו' ולעלות ולשגשג בתורה ועבודה — הנה עליו לידע, שאין הפירוש שהעסק שלו בהפצת היהדות היא רק חובת השעה בלבד מצד מצב הדור, ואשר מוותרים על טובתו הפרטית בשביל תועלת הרבים, אלא זוהי טובתו הפרטית ו"חלק הגון" שלו, שהעמידו על חלק היפה ומתחנן "ובחרת בחיים" – "את זה ברור לך".

(משיחת ש"פ ממו"מ תשל"ז)

תפקיד נשיא ארצות הברית - לפעול לטובת הכלל ולטובת הפרט

מאחלים לראש המדינה [נשיא ארצות הברית] – שינצל את כל האפשרויות, היכולות והכוחות הניתנים לאדם שנבחר על-ידי רבים; ובפרט במדינה שבה ישנם עמים רבים, וכולם בוחרים יחדיו את הנשיא, על-פי דעת הרוב, ולאחר מכן גם המיעוט מסכים ומקבל על עצמו את האדם הנבחר כנשיא ובא-כח בנוגע לכל ענייניהם, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים, בהנהגת המדינה עצמה.

ינצל הוא אפוא את כוחו בשלימותו, לטובת הכלל ולטובת הפרט. וכמודגש בתורה, שאף על פי ש"אחרי רבים להטות", בכל זאת כל יחיד הוא "קבוע" – ואינו בטל.

ומאחר שהתורה קובעת כי יש לפעול למען שני העניינים, הן לטובת הכלל והן לטובת הפרט, הרי התורה בוודאי איננה דורשת דבר בלתי אפשרי; ודבר פשוט הוא, ואף דבר מובן, שהענין יכול להיעשות באופן כזה, שלא תהי' סתירה בין טובת הכלל וטובת הפרט, אלא אדרבה – הן תסייענה זו לזו.

ואז נעשית שלימות – הן בפרט והן בכלל, ועד לשלימות שפועלת ומוסיפה גם בשלימות של כל העולם כולו. וזה גופא, הידיעה שישנם הכוחות, וזה גופא שהוטלה כזו עבודה, כזו "עבודת אני נותן לכם" – הרי זה גופא מבטיח שבודאי זהו "לפי כוחן", ואין הדבר תלוי אלא בהוצאת הכוחות מן הכח אל הפועל.

(י"א ניסן תשמ"א)

נשמה יורדת לעולם לשמונים שנה כדי לעשות טובה ליהודי!

יש פתגם ידוע ששמע רבינו הזקן מר' מרדכי - א' הצדיקים הנסתרים מתלמידי הבעש"ט - בשם הבעש"ט, שנשמה יורדת לעולם למשך שבעים-שמונים שנה כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט ברוחניות. כלומר, אע"פ שבמשך ימי חייו, שבעים-שמונים שנה, יש לו ריבוי עצום ומופלג של עניני תורה ומצוות, ומקבל שכר עצום ומופלג על זה, ש"י עולמות - מ"מ, כל זה אינו תכלית הכוונה דירידת נשמתו לעולם, כי אם התכלית הוא - כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט ברוחניות!

פתגם זה הוא נפלא ביותר:

לא ברשיעי עסקינן ולא בשופטני עסקינן, ובמילא, יהודי זה שנשמתו ירדה לעולם למשך שבעים-שמונים שנה - בודאי הניח תפילין מדי יום ביומו, התפלל ג' תפלות בכל יום, וקיבל עליו עול מלכות שמים בקריאת-שמע, וכיו"ב בכל שאר עניני תורה ומצוות.

יתירה מזה: פתגם זה אמרו הבעש"ט לר' מרדכי הצדיק, שבודאי היתה עבודתו בתכלית העילוי והשלימות.

ואעפ"כ, אומר לו הבעש"ט: נשמה יורדת לעולם למשך שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט ברוחניות, כלומר, כוונת ירידת נשמתו היא - לעשות טובה ליהודי, ובשביל זה נותנים לו שבעים שנה, ולא עוד, אלא שמוסיפים לו עוד עשר שנים, "אם בגבורות שמונים שנה", ביחד עם כל עניני העבודה דתומ"צ במשך שבעים-שמונים שנה, וכל זה, כאמור, כדי שישלים את כוונת ירידת נשמתו לעולם - לעשות טובה ליהודי!...

ואם לר' מרדכי הצדיק נאמרו דברים אלו - לאנשים כערכנו, על אחת כמה וכמה, דפשיטא, שככל שירבה משהו בהכרת מעלת עצמו, לא יעלה על דעתו להשוות את עצמו לדרגתו של ר' מרדכי, א' הצדיקים הנסתרים מתלמידי הבעש"ט...

(ש"פ וישב תשמ"ז)